

Helse- og omsorgsdepartementet

Deres ref: [Deres ref]

Vår ref: [Vår ref]

Dato: 08.04.2026

Høring - helseberedskapsloven

Innledning - hovedpunkter

Vi viser til Helse- og omsorgsdepartementets høring med forslag til ny helseberedskapslov datert 8. oktober 2025. Saken er forelagt Akademikernes medlemsorganisasjoner og den er behandlet i Akademikernes styre. Akademikerne er hovedorganisasjon for nærmere 300.000 arbeidstakere med utdanning på masternivå eller høyere, fordelt på 13 medlemsorganisasjoner. En betydelig andel av våre medlemsgrupper vil falle inn under personell loven vil gjelde for.

Akademikerne mener at forslaget til ny helseberedskapslov medfører viktige grep for å styrke rettssikkerheten i krig og krise og samtidig sikre muligheten for raske beslutninger når det er påkrevet. Vi beklager allikevel at en viktig dimensjon ikke er godt ivaretatt i forslaget, dette gjelder dialogen med partene i arbeidslivet.

Vi vil også påpeke at høringsnotatet i for liten grad behandler tverrsektorielle utfordringer for en god helseberedskap. God helseberedskap må favne bredt, et samlet system for å beskytte mennesker, dyr, miljø og kritiske mat- og vannforsyninger. Dette er kjernen i «One Health-prinsippet» som WHO, FAO og WOAHA har fremhevet som vesentlige for å møte utfordringer som zoonoser og biologiske trusler. Både loven og lovens forarbeider bør angi tydeligere den tette sammenhengen mellom human-, dyre- og miljøhelse og hvordan tverrsektorielle strukturer sammen skal dekke samfunnets totale behov for helseberedskap.

To- og trepartsdialogen, forholdet til arbeidsmiljøloven og tariffavtalene

Partssamarbeid

En viktig forutsetning for å møte de utfordringer norsk arbeidsliv til enhver tid står overfor best mulig, er det tillitsbaserte to- og trepartssamarbeidet. Covid19-pandemien viste en betydelig evne til raske beslutninger i to- og trepartssamarbeidet, lokalt og nasjonalt. Dette sikret den nødvendige fleksibiliteten og arbeidskraftressurser til samfunnskritiske områder – ikke minst helse- og omsorgssektoren. Alle behov ble imøtekommet gjennom tariffavtalte ordninger. Stortinget vedtok i fjor endringer i sivilberedskapsloven, der det er presisert at arbeidslivets parter skal involveres før regulering. På hovedorganisasjonsnivå er det igangsatt en prosess for samarbeid om dette. Partene i kommunal sektor, sykehus og staten har dialog og avtalebestemmelser om beredskap. Denne dimensjonen er fraværende i departementets høringsnotat – det er beklagelig. Dialog og tillit er heller mer enn mindre viktig i krisetider og representerer en merverdi og mobiliseringskraft. Konkret foreslår vi derfor at det tas inn i lovteksten at man skal ha dialog med partene. Denne dialogen må finne sted på alle nivå der beslutninger tas, med berørte parter.

Forholdet til lover og tariffavtaler

Departementet legger til grunn at arbeidsmiljøloven og tariffavtalene ikke skal gjelde ved pålegg om tjenesteplikt etter helseberedskapsloven. Dette mener vi må snus. Utgangspunktet må være at arbeidsmiljøloven og tariffavtalte vernebestemmelser gjelder, unntak må begrunnes i dialog med partene. Det bærende prinsippet må være at lov og avtaler gjelder så langt som mulig. Hensynet til forsvarlig arbeidsbelastning kan ikke ignoreres i en krisesituasjon.

Frivillighet bør lovfestes

Det er å foretrekke for alle at folk tar ansvar frivillig. Derfor er det viktig at frivillighet alltid skal være forsøkt før beordring. Erfaringene fra covid19-pandemien, og store hendelser som Utøya og andre lokale alvorlige hendelser, viser at norsk helsetjeneste har en svært høy mobiliseringsevne gjennom frivillighet, fleksibilitet og lojalitet til samfunnsoppdraget. Denne

mobiliseringsevnen forutsetter tillit, forutsigbarhet og gode rammer. Overdreven, feil eller for tidlig bruk av beordring kan undergrave nettopp den frivilligheten. Erfaringer fra pandemien viste også at bruk av beordring ble vurdert å være kontraproduktivt da det ville kunne svekke helsepersonells vilje og motivasjon til å bidra med ekstraordinær innsats. Derfor bør frivillighetsprinsippet lovfestes.

Aldersgrenser

Departementet foreslår å heve den øvre aldersgrensen for tjenesteplikt til 72 år – dette er i tråd med øvrig lovgiving. Vi støtter dette.

Forholdet til annen beredskapslovgiving

Sammenhengen mellom sivilbeskyttelsesloven og forslaget til ny helseberedskapslov er ikke helt tydelig når det gjelder de arbeidsrettslige reguleringene. Vi savner en tydelig oversikt over sammenhengen og hvilke beordrings-/påleggshjemler som gjelder i ulike situasjoner. En slik oversikt vil ha stor praktisk betydning for lokale parter mulighet til å forstå og etterleve regelverket.

Fullmakter og demokratisk kontroll

Forholdet til Grunnloven og menneskerettsloven

Departementet ber høringsinstansene ta stilling til om presiseringen av at derogasjonsforskriften bare kan begrense rettigheter så langt det er forenlig med Grunnloven og menneskerettsloven skal tas inn i lovteksten, eller ligge i forarbeider. Her er det vår vurdering at dette bør ligge i lovteksten. I krisesituasjoner er hensynet til pedagogisk utformede bestemmelser viktig, forarbeider vil ha en begrenset lesekræ.

Barns beste

Departementet foreslår å lovfeste barns beste som et grunnleggende hensyn ved forholdsmessighetsvurderingen ved fastsettelse av forskrifter etter loven. Dette innebærer at barns beste må utredes og avveies eksplisitt ved inngripende tiltak. Akademikerne støtter dette. Erfaringene fra covid-19 pandemien viste at barn og unge var særlig sårbare og at alvorlige konsekvenser for denne gruppen sannsynligvis ville vært unngått med bedre forholdsmessighetsvurderinger.

«Før-krise»

Forslaget innebærer slik vi ser det viktige grep for å styrke rettssikkerhet og demokratisk kontroll. Det er viktig at det presiseres at ordinær lovgivingsprosess skal brukes så sant dette er mulig og forsvarlig. Samtidig foreslår departementet at fullmaktsbestemmelsene også skal gjelde i en «førkrise-situasjon». Dette er en betydelig utvidelse og det medfører stor grad av skjønn. Kriser utvikler seg ofte gradvis. Fortolkningen av hva som utgjør en krise og en førkrise er krevende å fastslå. Risikoen øker for at tiltak innføres for tidlig og uten tilstrekkelig bevis for at situasjonen tilsier at en krise truer. Slike vinklinger kan også føre til redusert domstolskontroll fordi vurderingen blir fremtidsorientert og hypotetisk. Vanlig lovgivingsprosess vil være et realistisk alternativ i en slik førkrise-situasjon, dette bør også reflektere tydeligere i lovgivingen.

Med vennlig hilsen,
Akademikerne

—

Nina Sverdrup Svendsen
Arbeidslivssjef